

Ágh István

Vizitálás egy túlsó tájon

Gyakran kísért a visszatérő álom valami nem létező faluról. A hosszú árnyú, sűrű alkonyi fényben különös ismerősök élnek ott, s mintha csak én lennék e világi közülük. Fényképhez való pózban, egyszer csikósjelmezben, máskor katonaruhában, majd csapott karimájú kalapban, nyakkendősen húzza ki magát az apám, mintha leánykérés előtt tekintene a tükörbe. Anyám eladó lány korában a műterem díszletére könyököl, csinos új ruhában szorong, mert muszáj szépnek lennie, hisz a fénykép legényfogásra készül. Anyai nagyapám csákovával a fején tekint szét magabiztosan, nem hősi halálára készülőben. De nagyanyáim már öregén maradtak az utódra, s titokban biztosan, ha a vénségük szégyenéből semmi sem látszik arcukon. Mögöttük arctalan kísértetek.

Milyenek voltak őseim, dédjeim, úkeim, szépapáim és szépanyáim? Mi maradt utódaikban a kétjárásnyi rokonságból? Mit adtak át magukból a felsőiskolai férfiak, a katolikus plébánia, s a hűbéri földek falvaiból választott somlővásárhelyi, csősz, kisszóllósi asszonyok s a távolabbi vidékről idekerült nyárádi édesanyám? Az apai ágra vall kerekded arcomból egyre határozottabb orrom, s szimatol a köd előttem, köd utánam apai árnyak nyomában.

A XVII. század végéig nyomozhatok az anyakönyvben az első megnevezett elődig. Nagy János azon a jobbágyportán született, ahol apám is, a Felsőiskáz 18.-ban. S azt hiszem, az idő azért kegyelmezett meg mostanáig ennek a háznak, hogy képzelődésem szállása lehessen. Legutóbb már senki sem lakta, nem is maradt a családké, lebontották, csupán egy macska ül az ezer év lábnyomai fölött.

Nem játszadózom az ezer évvel. Falum az 1010-ben alapított vásárhelyi bencés apáca kolostor hűbérese volt a szomszédos Csősszel, Kisszóllóssal. A házasságok is az ősi határokon belül kötettek. S amikor ezt a számukra íratlan törvényt napapám két lánya és a fia is megszegte, elkezdődött a család szétszóródása. Mára egyetlen rokonhoz sem mehetek haza. Bár a történelmi megállapodottság miatt valamiképpen mindannyian rokonok lehetünk, ahogyan régi földjeink szomszédai azonos jobbágytelekre, fölmenőim testvéreire utalnak.

Csak arról hallottam, hogy dédapám apjának is Ferenc volt a neve, s most az anyakönyvben négy Ferencet találok szépapám apjáig: született 1720. augusztus 25-én. Béla apámig gyermekhalálok minden nemzedékben. Fehér koporsók, halva született nevezetlenség, hamar felejtett nevéek ládikái, szentjánosbogár-világosságba zsugorodva pötytyözik a nyáresti temetőt. A családfán húsz korai halál. A jobbágyok még az Istennek is adóztak mint az Isten szegény hűbéresei. Tizenegyen vitték a nemzetséget tovább. Kiegyezve a sorssal, letörölték a könnyeiket, munkára fordították őket az éhes állatok, s befogtak, amikor annak ideje lett. Történetük az apácarend története a falu, a föld, a vadon erdő terében.

Ráfoghatom-e a változások kezdetét arra, hogy dédapám az István nevet választotta fiának, lemondván a családi hagyományról? Hiszen ő sem tartotta be a törvényt, amikor bognármesterséget tanult. Sőt, 1848 őszén népfölkelőnek állt, s világgá ment Jellasics seregének úzése közben. Talán a csökkenő jobbágytelkek műveléséhez túlzottan tehetséges lévén, kiterjeszkedett egy mesterségbe, s keze, észjárása attól is fürgébbé nevelődött. Fölfedezte a szórórostát. Ott a környéken ő az első, és büszke lehetett rá, ha olyan fontosnak tartatott a családi emlékezésben, a Bognár ragadványnevé utódai között. Féltelkes jobbágyként érte a fölszabadítás, s akkori tulajdonát István fiával és kisszöllősi menyé révén 25 holdra gyarapították, szőlőjük lett a Somlón. A nagyobb gazdaságtól szűkös porta helyett módos házat emeltek falu végi földjükön. A kúriának tetsző épület mellé virágoskertet, gyümölcsöst, nyárost telepítettek. De az új házat ő már nem érthette meg a XX. század elején. Nagypám sem élvezhette sokáig, hirtelen meghalt a mezőn a világháború második évében. Lehet, így mentette meg az apámat, aki emiatt szerelhetett le a keleti frontról. Olyan csöndes, látványtalan szorgalmú ember, akivel nem történt semmi említésre méltó. Pedig ő teremtetten meg azt a birtokot, amit én is a mienknek mondhattam. Polgárosodó mivoltára vall a ház, a gazdasági épületek mérete és rendje, az újmódi bútorok s elképzelései gyermekei sorsának intézésében. Fiát a korszerű gazdálkodásra taníttatta, egyik lányát városi kocsmároshoz, a másikat pesti ipari munkáshoz adta férjhez. De már az abbeli kiemelkedéssel is elkezdődött a család veszte, a majdani kiszolgáltatottság a kezdeti szerencsében. Nagylaki születésű volt a pesti veje, aki a háború alatt hazamenekítette nagynénémet négy gyerekével, hogy aztán a trianoni határ mögé kerülve, a három fiú és a lány visszaszökjön, s ideát éljék meg a hontalanság nyomorúságát s a '45-ös összeomlás után végül a két fiú Franciaországba és Amerikába szakadjon ki.

1922 szeptemberében somlósöllői rokonai szüretre hívták a tizenhét éves nyárádi lányt. A közelben szüretelő Nagy Béla megszólította Vas Erzsébetet. Újév másnapján megesküdték a nyárádi katolikus templomban. Hirtelen kiragadta apám tizenhat évvel fiatalabb anyámat, s a két kocsi való vendéggel Felsőiskázra repültek a nyárádiak nélkül. Fiúi szemérmem tiltja az érzelmeikről való képzelődést, csak azt mondhatom, a hozománynak talán a szerelem is volt a ráadása. A tizennyolc éves fiatalasszony hadiárvasorsot hagyott maga mögött, és a lakodalom másnapján az anyósa elküldte a háztól a szolgálólányt. Még abban az évtizedben megszülettek a testvéreim, a bátyám és a két nővérem. Házasságuk negyvenhat éve alatt életüket állandóan meggyötörte a történelem. Gazdasági válság, a földvásárlás adóssága sújtott bennünket. Az

oroszk kiürítették a házat. Nemzedékek gürcölését tette hiábavalóvá a kolhoz, hogy aztán a tenyészlovaiba szerelmes apám egyetlen kecskét legeltető vénemberként mondjon le a világról.

Mintha a család jövőjét anyánk már akkor érezte volna, mikor egy hirtelen elhatározással eldobta a kapát, és elrohant Pápara, s középiskolába íratta gyerekeit. Ha neki nem sikerült, legalább mi ne legyünk parasztok. De azt ő nem gondolhatta, hogy azon túl még egy süllyedő világból is kiment mindannyiunkat. S csak ő, az idegenben oly érzékennyé változott lélek képes erre a történelmet megelőző cselekedetre, melynek akkor még beláthatatlan szakadás lett az ára.

Agó István

A SZÜLŐI HÁZ

PÁPA